

Sivistysvaliokunta
SiV@eduskunta.fi
Viite: HE 173/2020

AMKE RY:N LAUSUNTO OPPIVELVOLLISUUSLAISTA JA ERÄISTÄ SIIHEN LIITTYVISTÄ LAEISTA

Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys AMKE pitää tärkeänä tavoitetta, että jokainen perusopetuksen päättänyt nuori suorittaa vähintään toisen asteen tutkinnon. Ei ole kuitenkaan selvää, onko oppivelvollisuuden laajentaminen ja erityisesti siihen sisältyvä maksuton toinen aste vaikuttavuudeltaan tehokkain keino tämän tavoitteen saavuttamisessa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön viime keväänä nuorille suuntaaman kyselyn mukaan opintojen keskeyttämisen tai sen harkitsemisen syy oli useimmiten henkilökohtainen. Tyypillisiä syitä olivat myös väärä alavalinta tai motivaation puute. Osa keskeyttämisistä on alan tai oppilaitoksen vaihtoja. Taloudelliset syyt eivät olleet merkittävä syy keskeyttää opinnot.

AMKEN ammattiosaamisen barometrin (2019) mukaan ammatillisen koulutuksen järjestäjät pitivät oppivelvollisuuden tehokkaan toteutumisen näkökulmasta ylivoimaisesti tärkeimpänä sitä, että jokainen nuori saa perusopetuksessa riittävät valmiudet toisen asteen opintoihin. Tällä hetkellä näin ei ole. Oppilaiden väliset erot perusopetuksen päättövaiheen osaamisessa sekä matematiikassa, että äidinkiessä ovat kasvaneet systemaattisesti vuodesta 1998 (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi, 2020).

Oppivelvollisuuden laajentuessa ammatilliseen koulutukseen ohjautuu yhä enemmän opiskelijoita, joilla on heikot perustaidot, puutteita opiskeluvälillä sekä erilaisia terveydellisiä ja elämänhallintaan liittyviä ongelmia. Ammatillinen koulutus ei voi paikata perusopetuksen puutteita. AMKE painottaa, että oppivelvollisuuden laajentamisen tavoitteiden toteutuminen edellyttää perusopetuksen joustavuuden, yksilöllisten opintopolkujen ja arvioinnin kehittämistä.

OPPIVELVOLLISUUDEN KUSTANNUKSET KORVATTAVA TÄYSIMÄÄRÄISESTI

Kuntaliiton laskelmat oppivelvollisuuden laajentamisesta aiheutuvista kustannuksista eroavat opetus- ja kulttuuriministeriön arviosta noin 10 miljoonalla eurolla. Kustannuksiltaan aliresursoitu uudistus muodostaa merkittävän riskin koulutuksen laadun ja osaavan työvoiman saatavuuden näkökulmasta. AMKE edellyttää, että uudistus ei vaaranna jatkuvan oppimisen resursseja. Uudistusta ei pidä toteuttaa ilman riittävää rahoitusta.

Vuoden 2021 talousarvioesityksessä oppivelvollisuuden laajentamiseen kohdennetaan 3,6 miljoonaa euroa, mikä tarkoittaa alle 150 euroa oppivelvollista kohden (vuonna 2020 yhteisvalinnan kautta aloitti noin 25 500 uutta opiskelijaa). Uudistuksen kustannuslaskelman mukaan yksinomaan jokaiselle oppivelvolliselle hankittavan tietokoneen kustannusarvio on 300 euroa. Ilman rahoituksen nostamista oppivelvollisuuden laajentaminen on ensi vuonna todellisuudessa rahoitusleikkaus.

AMKE painottaa, että uudistuksen kustannukset tulee korvata täysimääräisesti koulutuksen järjestäjille hallitusohjelman lupauksen mukaisesti. Tämä edellyttää huolellista seuranta oppivelvollisuuden laajentumisen aiheuttamista kustannuksista.

6.11.2020

MAKSUTTOMUUS TOTEUTETTAVA VASTUULLISESTI

Koronakriisin seurauksena Suomen julkinen velka kasvaa miljardeilla ja kuntien taloudellinen ahdinko syvenee entisestään. AMKE painottaa, että maksuttomuus tulee toteuttaa vastuullisesti ja maksuttomuuden rajoituksia on tarkasteltava uudelleen.

Rahoitusta tulee suunnata erityisesti niihin toimiin, joilla on vaikuttavuutta koulutuksen keskeyttämisen ehkäisyssä ja tutkinnon suorittamisessa. Nyt oppivelvollisuuden rahoituksesta valtaosa menee koulumatkoihin sekä oppimateriaaleihin ja -välineisiin, joilla on vain vähän tai ei lainkaan vaikutusta tutkinnon suorittamiseen. AMKE esittää, että oikeus maksuttomiin koulumatkoihin rajattaisiin vain oppivelvollisiin.

Lisäresursseja tulee kohdentaa ohjaukseen ja tukeen. Henkilöstömitoituksia ei tule toteuttaa, vaan koulutuksen järjestäjien tulee voida itse päättää resurssien kohdentamisesta.

AMMATILLISEN KOULUTUKSEN LAKIIN VAIN TEKNISET MUUTOKSET

Oppivelvollisuuslainsäädännön yhteydessä ammatillisen koulutuksen lakiin (48§) esitetään valtuutussäädännöstä, jonka mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin säätää opetuksen ja ohjauksen keskimääräisestä tuntimäärästä ammatillisessa koulutuksessa. AMKE katsoo, että esitys on ristiriidassa nykyllä säädännön tavoitteiden kanssa ja vaarantaa osaamisperusteisuuden.

Osaamisperusteisuuden lähtökohtana on ajasta, paikasta ja osaamisen hankkimistavasta riippumaton oppiminen. Henkilökohtaisessa osaamisen kehittämissuunnitelmassa (HOKS) määritellään mm. opiskelijan tarvitsemien opintojen laajuus, opiskeluaika ja oppimisympäristöt, joissa osaamista hankitaan. Kun osaaminen on riittävällä tasolla, opiskelija osoittaa osaamisensa käytännön työtehtävissä. Oikeudesta opetukseen ja ohjaukseen säädetään jo nykyisessä laissa (61§).

AMKE korostaa, että ammatillisen koulutuksen lakiin tulee tehdä vain tekniset muutokset, joita oppivelvollisuus uudistus edellyttää. AMKE vaatii, että esitetty valtuutussäädännös poistetaan. Ammatillisen koulutuksen reformin toimeenpanoon liittyviä kysymyksiä tulee käsitellä ammatillisen koulutuksen laadun ja tasa-arvon ohjelmassa.

SUJUVA TIEDONSAANTI OHJAUS- JA VALVONTAVASTUUN TOTEUTTAMISEN EDELLYTYKSENÄ

AMKE katsoo, että oppivelvollisen hakeutumisvelvollisuus perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen tukee tavoitetta toisen asteen tutkinnon suorittamisesta. Opetuksen ja koulutuksen järjestäjien sekä oppivelvollisen asuinkunnan uudet ohjaus- ja valvontavastuut rakentuisivat ”saattaen vaihtaan” -periaatteella.

Ohjaus- ja valvontavastuun toteuttaminen edellyttää, että ohjaus- ja valvontavastuussa oleva taho saa helposti ja luotettavasti valtakunnallisesta tietovarannoista tarvitsemansa ajantasaisen tiedon oppivelvollisen hakeutumisen, opiskelupaikan ja opintojen tilanteesta sekä tämän oppivelvollisuutta ja maksuttomuutta koskevat tiedot.

AMKE painottaa, että oppivelvollisuuslain edellyttämien muutosten valtakunnallisiin opinto- ja tutkintorekistereihin tulee olla kunnossa uudistuksen astuessa voimaan.

6.11.2020

MAJOITUS- JA MATKAKORVAUS KELAN TEHTÄVÄKSI

Hallituksen esityksen mukaan koulutuksen järjestäjä maksaisi majoituskorvausta oppivelvolliselle, kun kodin ja lähimmän oppilaitoksen välinen matka on yli 100 km, eikä hän voi asua maksuttomassa asuntolassa. Lisäksi maksettaisiin matkakorvauksena kodin ja opiskeluasunnon välisistä matkoista aiheutuvat kustannukset viikonloppujen ja lomien yhteydessä. Kelan yleinen asumistuki korvaa asumiskustannuksista 80 prosenttia, joten koulutuksen järjestäjän tulisi maksaa oppivelvolliselle loput 20 prosenttia.

Vaikutusten arvioinnissa ei ole huomioitu koulutuksen järjestäjille majoitus- ja matkakorvausten maksatukseen liittyvien prosessien luomiseen liittyvää työtä ja maksatuksesta aiheutuva hallinnollista taakkaa.

Oppivelvollisen kannalta asiakaslähtöisempi toimintamalli olisi keskittää kaikki opintososiaaliset etuudet Kelaan, jolla on toimivat hakuprosessit ja tarvittava osaaminen. AMKE esittää, että lakia yleisestä asumistuesta muutettaisiin niin, että oppivelvollisille voitaisiin ehtojen täytyessä korvata 100 prosenttia asumiskustannuksista.

OPPIVELVOLLISUUSLAKI VOIMAAN AIKAISINTAAN 1.8.2022

Lain laadukkaan ja tehokkaan toimeenpanon varmistamiseksi tarvitaan riittävästi aikaa. Lisäksi tarvitaan opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen vahva tuki uusien toimintamallien valmisteluun ja koko toimijakentän perehdyttämiseen. AMKE esittää, että opetushallinto käynnistää monipuoliset ja kattavat koulutus- ja tukitoimet välittömästi ensi vuoden alussa.

Lisäksi uudistukseen valmistautumista vaikeuttaa entisestään epätietoisuus koronakriisin kestosta ja vaikutuksista. Tällä hetkellä suuri osa ammatillisen koulutuksen henkilöstön työpanoksesta kuluu koronakriisin hoitoon. AMKE:n syyskuun alussa jäsenilleen tekemään Koronan vaikutukset ammatillisen koulutuksen toimintaan -seurantakyselyn tulosten mukaan koulutuksen järjestäjistä 75 prosenttia arvioi, että koronakriisin seurauksena henkilöstön yleinen jaksaminen on hieman tai selkeästi heikommalla tasolla. Myös OAJ:n jäsenkyselyssä on noussut esiin jaksamisen haasteet.

AMKE pitää oppivelvollisuuslain voimaantulon aikataulua liian kireänä ja vaatii, että oppivelvollisuuslaki ja laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta tulevat voimaan aikaisintaan 1.8.2022.

Ammattiosaamisen kehittämissyhdistys AMKE ry

Veli-Matti Lamppu
toimitusjohtaja

Satu Ågren
johtava asiantuntija

Lisätiedot: johtava asiantuntija Satu Ågren, 040 772 3234, satu.agren@amke.fi